

Stowarzyszenie NASZA KRAJNA

ul. T. Kościuszki 11
89-400 Sępólno Krajeńskie

tel./faks 52 388 13 40

e-mail: biuro@naszakrajna.org
www.naszakrajna.org

Zespół pałacowo-parkowy w Sypniewie

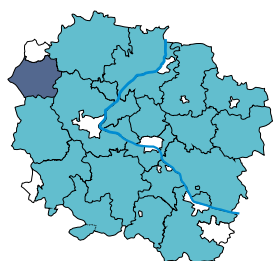
Kościół w Sośnie

Po lewej: Dwór w Skarpie

U góry: Jezioro w Zabartowie

Na dole: Molo na jeziorze sępoleńskim w Sępólnie Krajeńskim

Obszar Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenia NASZA KRAJNA znajduje się w północno-zachodniej części województwa kujawsko-pomorskiego i obejmuje gminy Sępólno Krajeńskie, Sośno oraz Więcbork.

Występujące obszary chronionego krajobrazu, takie jak Rynny Jezior Byszewskich, Ozy Wielowickie, Dolina rzeki Sępolenki, pełnią rolę płatów i korytarzy ekologicznych łączących cenniejsze przyrodniczo obiekty w jeden spójny system ekologiczny. Teren ten to kraina malowana jeziorami i lasami, przeplatana błękitnymi wstęgami rzek. Na tym obszarze znajduje się około 80 pomników przyrody. Wśród nich najliczniejszą grupę stanowią pojedyncze drzewa, skupienia drzew, aleje przydrożne i głazy narzutowe. Na terenie gminy Więcbork i Sępólno Krajeńskie znajduje się jeden zespół przyrodniczo-krajobrazowy – Torfowisko Messy.

Kraina ta ofertą turystyczną zadowoli zarówno wielbicieli aktywnego wypoczynku, jak i zwolenników relaksu. Licznie występujące jeziora z niezwykle bogatą linią brzegową są charakterystyczną cechą Krajny. Położone wśród lasów, tworzą malownicze szlaki turystyczne i doskonałą bazę do uprawiania sportów wodnych. Wśród malowniczych mozaik płyną rzeki Sępolna, Orla, Łobzonka i wiele innych, które zachwycają turystów swoim niezwykłym i niezapomnianym urokiem. Turystów przyciąga w te strony wyjątkowa fauna i flora zachwycająca liczebnością gatunków roślin i zwierząt. Są tu wymarzone miejsca dla wędkarzy, grzybiarzy oraz myśliwych. Tereny te od lat cenione są ze względu na różnorodność i liczebność występujących w nich zwierząt, takich jak sarny, bobry, jelenie, dziki, zające, lisy, zaś wśród ptactwa między innymi bocianów białych, czapli, żurawi, łabędzi, jastrzębi, myszołówów oraz sów.

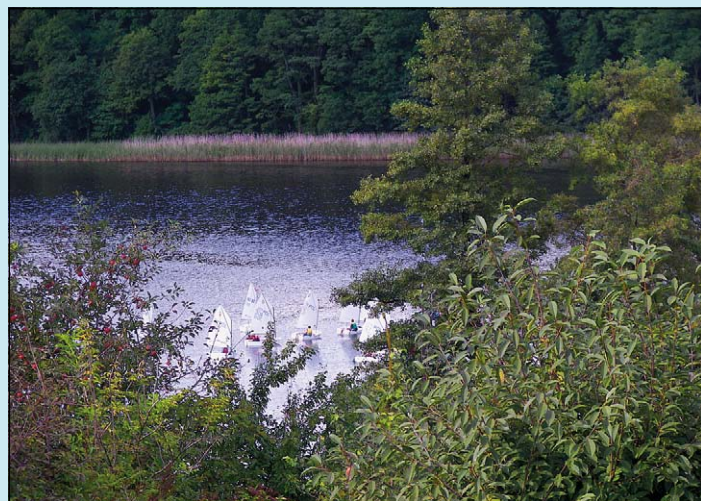
Obszar lokalnej grupy działania to również urzekające wioski i malownicze miasteczka, w których życie nadal płynie spokojnym, nieśpiesznym i naturalnym rytmem. Większość zabudowy pochodzi z drugiej połowy XIX i początków XX wieku. Na szczególną uwagę zasługują kościoły drewniane,

budowane na zrąb, konstrukcje wieńcowe, sumikowo-łątkowe, chaty podcieniowe. Zabytkowe kościoły przechowały mnóstwo cennych pamiątek przeszłości. W ostatnich latach wiele świątyń i elementów wyposażenia wnętrza zostało poddanych renowacji. Niektóre zespoły pałacowo-dworsko-parkowe dzięki odzyskaniu dawnej świetności są wspaniałą wizytówką naszego regionu.

Krajanie wyrażali swój patriotyzm poprzez sztukę ludową, której odzwierciedleniem było garncarstwo, tkactwo, hafciarstwo (w kolorach granatu, czerni i błękitu) i rzeźba. Podkreślając lokalne dziedzictwo kulturowe, sztuka ta przetrwała do dnia dzisiejszego i cieszy się wielkim zainteresowaniem.

Niezwykle cenna perłą obszaru lokalnej grupy działania są tereny Krajeńskiego Parku Krajobrazowego – atrakcyjne dla uprawiania turystyki aktywnej, kajakarstwa czy kolarstwa. Gęsta sieć pieszych, rowerowych, konnych i wodnych szlaków turystycznych, to walory, dzięki którym możliwe jest podejmowanie inicjatyw na rzecz krzewienia ruchu turystycznego. Podążając tymi szlakami, można zapoznać się z bogactwem regionu, którego przykładem są pałace w Komierowie i Sypniewie oraz ruiny zamku w Runowie Krajeńskim.

Nie pozostaje więc nic innego, jak odwiedzić serdecznie i gościnnie dla turystów region i cieszyć się pięknym zakątkiem Polski, jakim jest teren wschodniej części Krajny. Zapraszamy!

Regaty na jeziorze Spoleskim

Lokalna Grupa Działania „Bory Tucholskie”

plac Zamkowy 1
89-500 Tuchola

biuro: ul. Murowa 8
89-500 Tuchola

tel./faks 52 336 12 13

e-mail: lgd@borytucholskie.pl
www.lgd.borytucholskie.pl

Izba borowiacka w Muzeum Borów Tucholskich

Polewka na maślance

Impreza plenerowa — pokazy dawnych zwyczajów

Na szlaku nordic walking w Borach Tucholskich

Lokalna Grupa Działania „Bory Tucholskie” obejmuje gminy: Cekcyn, Gostycyn, Kęsowo, Lniano, Lubiewo, Osie, Śliwice, Świekatowo i Tuchola.

Pod wieloma względami jest to fascynująca kraina. Oprócz lasów, gdzie przy odrobinie szczęścia można spotkać bobry, sarny, jelenie i dziki, zachwycają przede wszystkim rzeki Brda i Wda. Spływy kajakowe tymi rzekami dostarczają wielu wrażeń, także doświadczonym kajakarzom. Na rodzinne wodne wyprawy można wybrać Wielki i Mały Kanał Brdy, których wody płyną spokojnie i leniwie.

W przerwach pomiędzy grzybobraniem, wędkowaniem czy spacerem trasą do nordic walking warto zawitać do wiosek tematycznych: grzybowej (Krzywogoniec), miodowej (Wielki Mędromierz), chlebowej (Jania Góra) i ptasiej (Adamkowo). Kupisz tam grzyby marynowane, miód, swojski chleb lub zobaczysz Przydrożne Muzeum Ptaka. Jeżeli już mowa o jedzeniu, to w czasie lokalnych imprez, takich jak Dni Borów Tucholskich, trzeba skosztować tradycyjnych specjałów: polewki na maślance, mac borowiackich, flendzy, kluch z kapustą, grzybowniczek czy przetworów z żurawiny. Na pamiątkę z Borów Tucholskich można zabrać do domu serwety z haftem borowiackim, drewniane ptaszki, plecione koszyki, warto więc po te cuda wstąpić do Galerii BT w Tucholi, Muzeum Borów Tucholskich czy też do Galerii Produktów Lokalnych w Gostycynie, Cekcynie i Osiu.

KILKA CIEKAWOSTEK:

- **dwa nagie miecze**, które wielki Mistrz Krzyżacki Ulrich von Jungingen podarował pod Grunwaldem Królowi Jagielle, pochodziły z Tucholi i należały do Komtura Tucholskiego Henryka von Schwelborn;

- miłośnikiem spływów kajakowych na Brdzie był **Karol Wojtyła**, którego nazywano tu „Wujkiem”;

- uruchomienie w 1930 r. **elektrowni Żur** pozwoliło na pokrycie całego zapotrzebowania na prąd zarówno w Gdyni, jak i pozostałych miejscowościach Pomorza;

- Bory Tucholskie często odwiedzał **Sat Okh** (Stanisław Supłatowicz), który w 2000 r. wraz z grupą przyjaciół utworzył w Wymysłowie stałą wystawę oryginalnych eksponatów prezentujących kulturę, sztukę i życie codzienne Indian Północnoamerykańskich.

ATRAKCJE:

1. Akwedukt w Fojutowie

Największy w Polsce akwedukt – skrzyżowanie dwóch dróg wodnych: Czerskiej Strugi i Wielkiego Kanału Brdy.

2. Rezerwat Cisów Staropolskich im. Leona Wyczółkowskiego w Wierzchlesie

Jeden z najstarszych w Europie rezerwatów, nazwany przez Wyczółkowskiego „Świątym Gajem”; zwiedzanie tylko z przewodnikiem.

3. Muzeum Borów Tucholskich w Tucholi

W muzeum znajdują się zbiory dotyczące etnografii, fauny i flory Borów Tucholskich; bardzo ciekawa wystawa stała „Izba borowiacka”.

4. Kopalnie węgla brunatnego w Pile

Tereny po kopalniach z fragmentami sztolni upadłych i innych obiektów infrastruktury górniczej.

5. Linia obronna z czasów II wojny światowej

6 schronów bojowych z okresu II wojny światowej na linii Obrowo–Drożdżenica.

6. Elektrownia w Żurze

Elektrownia na sztucznym zbiorniku – Zalewie Żurskim (440 ha), uruchomiona w 1930 r.

7. Klasztor i kościół św. Wawrzyńca w Byśławku

Perłą świątyni jest kaplica maryjna z cudowną figurą Matki Bożej Pocieszenia, do której od niepamiętnych czasów pielgrzymują wierni.

8. Grota NMP z Lourdes

Wierna replika grotty objawień z Lourdes, znajdująca się przy kościele św. Katarzyny Aleksandryjskiej w Śliwicach.

9. Zabytkowa zabudowa drewniana

Zabytkowe chaty borowiackie, m.in. w miejscowościach: Krąg, Lniano, Zalesie Królewskie.

Impreza plenerowa – wyprawa komutra tucholskiego pod Grunwald

Spływ kajakowy

Lokalna Grupa Działania „Gminy Powiatu Świeckiego”

ul. Chmielniki 2b
86-100 Świecie

tel./faks 52 33 01 832

e-mail: lgdswiecie@op.pl
www.lgdswiecie.pl

Młyn w Grucznie

Diabelski kamień w Leosi

Diabelce

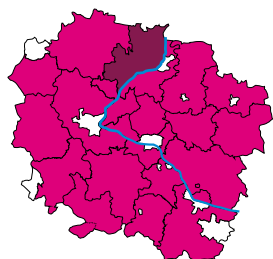
Chata z 1770 r. w Chrystkowie

W skład obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju wchodzi siedem gmin powiatu świeckiego: Bukowiec, Dragacz, Drzycim, Jeżewo, Nowe, Świecie i Warlubie. Z racji bogatej historii związanej między innymi z położeniem na pograniczu Pomorza i Kujaw – na usytuowanym na zachód od Wisły polskiej ziemi okupowanej ongiś przez Państwo Krzyżackie – obszar LGD posiada wiele cennych turystycznie miejsc i obiektów kultury materialnej. W każdej z gmin powiatu możemy znaleźć coś interesującego.

Gmina Bukowiec położona jest na Równinie Świeckiej w sąsiedztwie Borów Tucholskich. Wśród godnych uwagi budowli zabytkowych są: zespoły pałacowo-parkowe z II połowy i końca XIX wieku w Korytowie, Jarzębieniu, Gawrońcu i Kawęcinie; Plebania oraz kościół parafialny z końca XIX wieku w miejscowości Polskie Łąki; kościół parafialny z końca XIX wieku w Przysiersku; kapliczka z końca XIX wieku w Polednie; Jezioro Brannickie.

Gmina Dragacz leży w Kotlinie Grudziądzkiej, makroregionie Doliny Dolnej Wisły. Na uwagę zasługują: kościół w Wielkim Lubieniu z 1680 roku; budynki mieszkalne oraz cmentarze z czasów osadnictwa mennonickiego; zbiorowa Mogiła Pomordowanych w czasie II Wojny Światowej w Mniszku; misyjne muzeum Etnograficzne w Górnej Grupie; rezerwat przyrody jezioro Fletnowskie.

Gmina Drzycim – wschodnia część gminy obejmuje znaczne kom-

pleksy leśne, część południowa wchodzi w skład świeckiego obszaru chronionego krajobrazu, zaś północna w skład Wdeckiego Parku Krajobrazowego. Ciekawostką są tu: drewniany dwór, elektrownia wodna oraz resztki ruin warowni krzyżackiej w Gródku; kościół parafialny Matki Boskiej Pocieszenia w Drzycimiu (1862–1865); Głaz narzutowy w Leosi – „Diabelski kamień”; zespół dworski w Bedlenkach z około 1900 r.; zespół Kościoła Ewangelickiego w Dólsku z około 1800 r.

Gmina Jeżewo – walorem turystyczno-wypoczynkowym gminy jest bogactwo roślinności i flory borów, lasów, rzek i jezior. Na uwagę zasługują: kościół parafialny p.w. Trójcy Świętej w Jeżewie z zachowanymi murami prezbiterium z 1427 roku; zakon księży werbistów z muzeum misyjnym w Laskowicach; Rezerwat Czapli Szarej – Białe Błota Pleśno; jeziora: Stelchno, Bielskie w Taszewie, Sinowa w Czersku Świeckim; zespoły pałacowo-parkowe w Laskowicach, Krąplewiczach i Taszewie.

Gmina Nowe jest częścią Nadwiślańskiego Parku Krajobrazowego. W pobliżu znajdują się liczne rezerваты przyrody, posiada ponadto liczne zabytki architektoniczne: średniowieczny układ ulic w Nowem, częściowo zachowane gotyckie mury obronne, kościół farny z przełomu XIV i XV w., wschodnie skrzydło zamku z rzadkimi freskami oraz wiatrak Holenderski z XIX w. Jezioro Radodzierz na skraju Borów Tucholskich z bazą rekreacyjną; stare przepompownie – stacje pomp w Kończycach; drewniane chaty i kościół z 1898 roku w Mątawach; rezerваты przyrody Wiosło Duże i Osiny.

Gmina Świecie – na terenie wiejskim gminy znajdują się zabytki architektury oraz pierwotna przyroda zachowana w parkach i rezerwach: „Diabelce” lub „Czarcie Góry” – strefa krawędziowa zbocza doliny Wisły z naturalnymi punktami widokowymi na rzekę i pobliskie Chełmno; rezerваты przyrody „Śnieżynka”, „Grabowiec” i „Ostnicowe Parowy Gruczna”; drewniana pomennonicka chata w Chrystkowie z 1770 roku; zabytkowe ule, młyn w Grucznie (Festiwal Smaku); kościół w Sartowicach.

Gmina Warlubie – na uwagę zasługują rezerваты przyrodnicze: Osiny, Kuźnica i Jezioro Łyse oraz Wdecki Park Krajobrazowy i Nadwiślański Obszar Chronionego Krajobrazu oraz takie atrakcje historyczne, jak: zespoły parkowo-pałacowe z XIX w. w Bąkowie, Rulewie i Płochocinie; zabytkowe kościoły w Płochocinie (1891), Lipinkach (1904), Wielkim Komorsku (1798) i Bzowie (1768); schrony obronne z I wojny światowej w Bzowie; drewniana zabudowa z końca XIX wieku w Lipinkach i Bzowie; jedyny w regionie dawny wodopój konny w Bzowie z XIX w. z przystankiem i źródłem dla dyliżansu; pozostałości kultury mennonickiej (zabudowania gospodarskie, domy, cmentarze) w Komorsku, Osieku i Kruszach; jeziora: Rybno, Radodzierz, Mątaś i Rumach oraz rezerwat przyrody „Kuźnica”.

Nowe

Lokalna Grupa Działania Vistula – Terra Culmensis – Rozwój przez Tradycję

Stolno 112
86-212 Stolno

tel./faks 56 677 09 07

sekretariat@lgdvistula.org
www.lgdvistula.org

Góra Zamkowa w Starogrodzie

Gospodarstwo agroturystyczne Zbigniewa Resmera

Uczestnicy kursu wikliniarskiego;
poniżej: Kościół gotycki w Lisewie

Lokalna Grupa Działania „Vistula – Terra Culmensis – Rozwój przez Tradycję” obejmuje teren czterech gmin wiejskich położonych w województwie kujawsko-pomorskim. Gminy Chełmno, Grudziądz, Lisewo i Stolno położone są w północnej części województwa. Stanowią znaczną część dawnej Ziemi Chełmińskiej. Ich obszar obejmuje ponad 465 km², który zamieszkuje 26,3 tys. ludzi.

Nazwa stowarzyszenia pochodzi od połączenia słów Vistula – Wisła i Terra Culmensis – Ziemia Chełmińska. Obszar LGD to teren Ziemi Chełmińskiej położonej nad Wisłą. Dodatek „Rozwój przez Tradycję” określa pomysł na rozwój obszarów wiejskich – rozwijać się, wykorzystując dostępne bogactwa naturalno-kulturowe.

Bogactwem LGD są zasoby naturalne wynikające z położenia w Dolinie Dolnej Wisły. Występują tutaj m.in. liczne pomniki przyrody, rezerваты, unikalne gatunki zwierząt i roślin. Znaczna część obszaru położona jest w granicach parku krajobrazowego – Zespół Parków Krajobrazowych Chełmińskiego i Nadwiślańskiego.

Wartością LGD jest również jej bogata historia związana z Ziemią Chełmińską. Znajdują się tutaj grodziska średniowieczne (najbardziej znanym jest grodzisko w miejscowości Kałdus na Górze św. Wawrzyńca), występują liczne oznaki działalności zakonu krzyżackiego w postaci pozostałości

po wznoszonych przez nich budowlach. Cechą charakterystyczną obszaru są liczne kościoły gotyckie oraz fortyfikacje, które stanowią pozostałość po wojnach światowych. Fortyfikacje stanowią elementy Twierdzy Grudziądz oraz Twierdzy Chełmno. Nie brakuje zespołów pałacowo-parkowych, licznych dworów oraz innych zabytkowych budowli tradycyjnych dla regionu. Obszar wzbogacają piesze i rowerowe szlaki turystyczne, ścieżki dydaktyczne oraz plenerowe imprezy promujące tradycje kulinarne regionu. Cennym elementem jest historia związana z działalnością Związku Jaszczurczego.

Charakterystyczne dla LGD jest przebogate dziedzictwo niematerialne. Liczne obrzędy, tradycje kultywowane są do dnia dzisiejszego. Stąd wywodzili się znane postacie historyczne: Ludwik Rydygier, Mikołaj z Ryńska, gen. Józef Haller.

Istotnym elementem podnoszącym atrakcyjność obszaru LGD jest sąsiedztwo znanych ośrodków miejskich o olbrzymim znaczeniu kulturowo-historycznym. Na szczególną uwagę zasługują Toruń, Chełmno, Grudziądz, Chełmża oraz Świecie.

Dla wszystkich odwiedzających mamy do zaoferowania coraz większą liczbę gospodarstw agroturystycznych, które urzekają swoim niepowtarzalnym klimatem, różnorodnością oraz niezliczonymi możliwościami spędzania wolnego czasu.

Zapraszamy do odwiedzania naszej małej ojczyzny!

Produkty lokalne z marką LGD

Fundacja „Ziemia Gotyku”

Lokalna Grupa Działania

ZIEMIA GOTYKU

Brąchnówko 18
87-140 Chełmża

tel. kom. 607 772 689

e-mail: lgd@ziemiagotyku.com
www.ziemiagotyku.com

Zamek w Papowie Biskupim

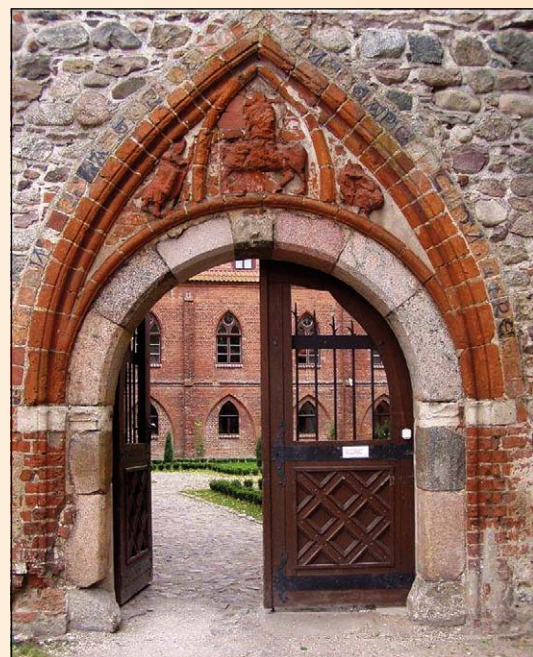
Kościół w Bierzgłowie

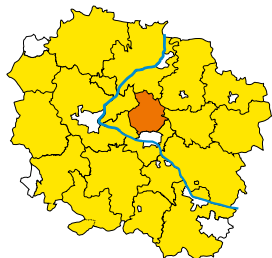
Kaplica Wagnerów

Działania Fundacji „Ziemia Gotyku” Lokalna Grupa Działania skupiają się na obszarze gmin leżących niemal w sercu Pomorza Nadwiślańskiego: Chełmży, Łubianki, Łysomic i Papowa Biskupiego. Zamieszkuje je wspólnota licząca nieco ponad 28 tys. mieszkańców. Wśród nowoczesnych gospodarstw i domów mieszkalnych bez trudu można odnaleźć zabytki. Bogactwem są obiekty pochodzące z różnych okresów historycznych i epok stylowych – zabytki pochodzące z prahistorii, epoki gotyku, baroku czy klasycyzmu. Historię odnajduje się w grodziskach, zamkach krzyżackich i biskupich, dworach, pałacach, domach niemieckich kolonistów czy polskich „poniatówkach”, wiatrakach i różnych pomnikach. Wszystkie te zabytki przeglądają się w toni kilku malowniczych jezior.

Gmina Chełmża jest bardzo atrakcyjnym turystycznie obszarem.

Portal Zamku Bierzgłowskiego z ok. 1300 r.

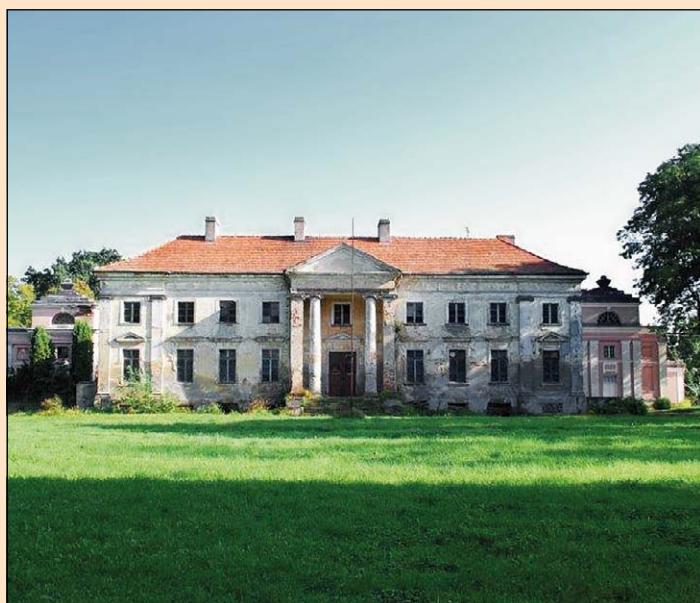
W miejscowości Grodno znajduje się osada obronna z epoki żelaza zwana „drugim Biskupinem”, sanktuarium bł. Juty von Sangerhausen spokrewnionej z Wielkim Mistrzem Annonem von Sangerhausen, gotyckie kościoły w Grzywnie, Kiełbasinie i w Dźwierznie. Na obszarze gminy odnaleźć można liczne zespoły dworsko-pałacowe: w Mirakowie, Nawrze i Pluskowęsach. Turystów i zapalonych wędkarzy przyciągają rekreacyjne tereny jezior Chełmżyńskiego i Grodzieńskiego.

Najcenniejszym obiektem **gminy Łubianka** jest pokrzyżacka twierdza w Zamku Bierzgłowskim, zdobiona cennym ceramicznym portalem. Towarzyszą mu zakładane przez krzyżaków świątynie wraz z istniejącymi do dziś wokół nich cmentarzami: w Bierzgłowie, Przecznie i Biskupicach. Na terenie tej gminy zlokalizowane są również cenne zespoły podworsko-folwarczno-parkowe: w Biskupicach, Dębinach, Pigży, Leszczu i Wybczu. Uwagę zwraca odnowiony przepięknie drewniany wiatrak, tzw. „koźlak” znajdujący się w Bierzgłowie.

Od zgiełku można uciec na teren prawnie chronionego rezerwatu przyrody „Las Piwnicki” w **gminie Łysomice**, odnajdując tu rzadkie gatunki drzew i ptaków zamieszkujących m.in. okolice niewielkich stawów. Wszechobecny na obszarze

lokalnej grupy działania gotyk reprezentują kościoły w Gostkowie, Papowie i Świerczynkach – czasem można posłuchać bijących na ich wieżach średniowiecznych dzwonów! Na obszarze gminy Łysomice znajdują się ciekawe zespoły dworsko i pałacowo-parkowe: Kamionki Małe, Koniczynka, Lulkowo, Łysomice i Ostaszewo. Największym jeziorem na terenie gminy jest Jezioro Kamionkowskie wykorzystywane na potrzeby rekreacji i wypoczynku. Dla miłośników „niebieskiego sklepienia” czeka w Piwnicach obserwatorium astronomiczne UMK wyposażone m.in. w teleskopy i radioteleskopy.

Na obszarze **gminy Papowo Biskupie** najcenniejszymi zabytkami są ruiny zamku krzyżackiego z XIII wieku (w Papowie Biskupim) oraz gotycki kościół z kaplicą poświęconą św. Hubertowi. Podobno ów święty dokonywał licznych cudów za sprawą niezwykłych kluczy. Do cennych zabytków należą także neogotycki pałacyk i park dworski w Jeleńcu i kompleks pałacowo-parkowy w Storlusie. Przez Papowo Biskupie przebiega czerwony szlak turystyczny – szlak zamków i miejsc martyrologii narodu polskiego. I jeszcze coś. Warto tu uprawiać turystykę rowerową. Na dwóch kółkach dotrzemy do wszystkich wspomnianych tu obiektów. Zapraszamy!

Pałac w Nawrze

Pałac Czarlińskich w Brąchnówku

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Podgrodzie Toruńskie”

Biurowo
ul. Handlowa 7, pok. 40
87-134 Zławieś Wielka
tel. 56 674 13 12
faks 56 678 02 08

Filia w Lubiczu
ul. Toruńska 21, budynek B, pok. 7
87-162 Lubicz
tel. 56 674 40 15

Filia w Wielkiej Nieszawce
ul. Toruńska 12
87-165 Cierpice
tel. 56 678 12 12 wew. 21

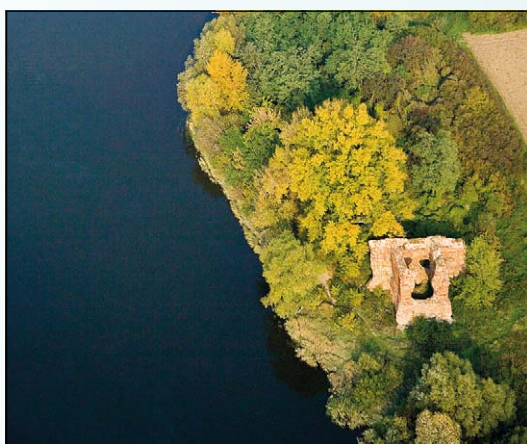
www.podgrodzietorunskie.pl

Eklektyczny dwór z XVIII w. w Przysieku, gm. Zławieś Wielka

Okolice rzeki Zielonki w Cierpicach, gm. Wielka Nieszawka

Ruiny zamku Kazimierza Wielkiego w Złotorii, gm. Lubicz

Zespół pałacowo-parkowy w Skłodziewie, gm. Zławieś Wielka

Lokalna Grupa Działania „Podgrodzie Toruńskie” to stowarzyszenie, które zostało powołane w styczniu 2006 r. z inicjatywy władz samorządowych, organizacji pozarządowych oraz mieszkańców trzech podtoruńskich gmin: Zławieś Wielka, Wielka Nieszawka i Lubicz.

Wszystkie gminy położone są w województwie kujawsko-pomorskim na terenie powiatu toruńskiego. LGD działa na obszarze będącym przedmieściami Torunia, oferującym niezwykłą mnogość i różnorodność obszarów chronionych, rezerwatów przyrody, zabytków, ale i dość gęsto zaludnionym z racji wysokiego poziomu migracji na nasz teren mieszkańców Torunia.

Gmina Zławieś Wielka. Historycznie obszar gminy Zławieś Wielka położony jest na Ziemi Chełmińskiej. Ziemia ta była pierwszą, na którą sprowadzeni zostali Krzyżacy dla obrony przed Prusami. Zachowane do dziś podstawowe elementy dziedzictwa kulturowego regionu powstały głównie w tamtym okresie.

Obecnie gmina leży pośrodku tworzącej się aglomeracji toruńsko-bydgoskiej i zajmuje obszar 17 753 ha, z uwagi na położenie gmina przyjęła funkcję mieszkaniowo-rekreacyjno-komercyjną. Bogate krajobrazowo tereny zachęcają do wypoczynku weekendowego, budowy siedlisk i domków wypoczynkowych. Biegnie tędy szlak rowerowy łączący Toruń z Bydgoszczą oraz w rejonie Przysieka i Barbarki przyrodnicza ścieżka dydaktyczna. Na terenie gminy usytuowanych jest prawie 300 stanowisk archeologicznych,

interesujące są ślady grodzisk w Czarnowie, Rzęczkowie i Skłudzewie. Warte poznania są kościoły w Górsku i Czarnowie, dawna protestancka świątynia w Pędzewie oraz pomnik w Górsku poświęcony ks. Jerzemu Popiełusze.

Gmina Lubicz. Położona w bezpośredniej bliskości Torunia, liczy 18,5 tys. mieszkańców i jest obecnie jedną z najludniejszych gmin wiejskich regionu.

Duża liczba mieszkańców to efekt przenoszenia się na wieś torunian, odnajdujących u nas te składowe jakości życia, których duże miasto im nie jest w stanie zaoferować: spokój, bliskość przyrody, przestrzeń, wyższy poziom bezpieczeństwa, bogate życie społeczne, wciąż trwałe relacje międzysąsiedzkie... Gmina Lubicz w ogólnopolskim rankingu jakości życia znalazła się na 109 miejscu wśród wszystkich 1 600 gmin wiejskich w Polsce, zaś na 5 miejscu wśród gmin w naszym województwie!

Gmina Wielka Nieszawka. Położona jest na południowym skraju powiatu toruńskiego w centralnej części województwa kujawsko-pomorskie-

go, zajmuje obszar 21628 ha. Bogatą przeszłość gminy Wielka Nieszawka śledzić można poczynając od czasów prehistorycznych (stanowiska kurhanów we wsi Brzoza), poprzez wczesnośredniowieczne osadnictwo słowiańskie i późniejszy gród w Nieszawce. W 1230 r. przybyli tu rycerze Zakonu Najświętszej Marii Panny (Krzyżacy) pod dowództwem Hermana von Balk, rozpoczynając budowę pierwszego na ziemiach polskich krzyżackiego zamku. Na początku XVII wieku, w Wielkiej i Małej Nieszawce osiedlili się mennonici. Ich osadnictwo należało do najnowocześniejszych i zarazem najbardziej dochodowych sposobów gospodarowania użytków rolnych na ziemiach polskich. Pozostały po nich liczne charakterystyczne domy mieszkalne, kaplica mennonicka w Małej Nieszawce (obecnie kościół p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa), zbór (obecnie budynek Urzędu Gminy) oraz cmentarz w Wielkiej Nieszawce. Odwiedzając gminę warto także zobaczyć kościół p.w. NMP Królowej Polski w Cierpicach, a także podziwiać piękną przyrodę Puszczy Bydgoskiej.

Święto latawca przy Muzeum Piśmiennictwa i Drukarstwa w Grębocinie, gm. Lubicz

Kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa z XVIII w. w Małej Nieszawce, gm. Wielka Nieszawka (pierwotnie mennonicki dom modlitwy)

Lokalna Grupa Działania Zakole Dolnej Wisły

**Zakole
Dolnej
Wisły**

LOKALNA GRUPA DZIAŁANIA

Kijewo Królewskie 15
86-253 Kijewo Królewskie

tel./faks 56 676 44 36

biuro@zakolewisly.pl
www.zakolewisly.pl

Barokowy kościół pw. Nawiedzenia
NMP w Topolnie zbudowany w XVII wieku
dla zakonu Paulinów z Jasnej Góry.

Zespół Pałacowo-Parkowy w Ostromec-
ku to dwa pałace — barokowy z XVIII
i klasycystyczny z XIX wieku — oraz
przepiękny park w stylu angielskim.

Gospodarstwo Agroturystyczne „Gzinian-
ka” w Gzinie słynie z wielokrotnie
nagradzanych w konkursach produktów
lokalnych: chleba na liściach chrzanu,
pasztetów, serów, nalewek itp.

„Grzyby z Grzybna”. Wiesław Kurzeja — jeden z bardziej aktywnych członków „Zakola Dolnej Wisły” — w swojej pracowni w Grzybnie wydobywa kształty zaklęte w kamieniach polnych.

Obszar „Zakola” leży w pięknej dolinie Dolnej Wisły, posiada bogate i niedoceniane walory przyrodnicze i krajobrazowe. Mamy tu czyste powietrze, znakomity mikroklimat (duża wilgotność, małe opady), urozmaiconą rzeźbę terenu. Warunki biologiczne od wielu setek lat predestynowały ten teren do uprawy czystych ekologicznie produktów. Przed I wojną światową oraz w okresie międzywojennym w prawie każdym gospodarstwie na

„Nalewki Hieronima” — Hieronim Błazejak komponuje z nut roślinnych prawdziwe symfonie smaku, które zdobyły wiele nagród w konkursach krajowych i zagranicznych, a pięć z nich wpisanych jest na listę produktów tradycyjnych.

zbożu czy w dolinie zakładano sady. Występowały tu odmiany jabłek znakomicie przystosowane do panujących tu warunków klimatycznych, o bogatych walorach smakowych i przetwórczych.

Z drugiej strony na każdym kroku napotykamy tu znakomite zabytki kultury materialnej. Stare, prehistoryczne i średniowieczne grodziska, pałace, parki dworskie, zabytki kultury mennonickiej. Teren „Zakola” to teren dawnej Ziemi Chełmińskiej, teren walk o tożsamość narodową. To również obszar wymieszania różnych kultur, rdzennych mieszkańców Pomorza i osadników — tych najdawniejszych, mennonickich, i tych późniejszych — sprzed i po II wojnie światowej.

I właśnie na tych wartościach dziedzictwa przyrodniczo-historycznego Doliny Dolnej Wisły oparto swoje działanie „Zakole Dolnej Wisły”. Pomyśleliśmy, że trzeba ludziom przypomnieć o tym dobrodziejstwie, które mamy, które dostępne jest na tym terenie. Chcemy tym „produktom” dodać wartość, reaktywować zanikłe przez ostatnie 50 lat więzi między lokalną gospodarką a zasobami naturalnymi.

Biesiada Królewska w Kiełpiu — zwykle w drugiej połowie września, jarmark produktów tradycyjnych, smażenie powideł śliwkowych w kotłach kuprowych, pieczenie barana (lokalna odmiana wrzosówki), degustacja Miodów z Rejonu Dolnej Wisły, konkursy z nagrodami dla publiczności.

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Trzy Doliny”

ul. Długa 50
86-022 Dobrcz

tel./faks 52 55 11 687

e-mail: lgd.trzydoliny@gmail.com
www.trzydoliny.eu

Spływ kajakowy

Kościół we Włókach — Dobrcz

Bazylika Mniejsza pw. NMP — Koronowo

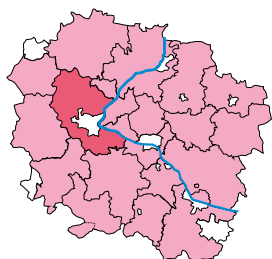

Kąpielisko w Chmielnikach, jez. Jezuickie — Nowa Wieś Wielka

Teren LGD „Trzy Doliny” obejmuje 7 gmin powiatu bydgoskiego: Białe Błota, Dobrcz, Koronowo, Nową Wieś Wielką, Osielsko, Sicienko i Sołec Kujawski. Podstawowym walorem „Trzech Dolin” jest różnorodność społeczna, gospodarcza, historyczna i przyrodnicza gmin LGD.

Gmina Białe Błota położona jest 3 km od granic Bydgoszczy, w centralnej części powiatu bydgoskiego, na południowym skraju obszaru zwanego Pradolina Toruńsko-Eberswaldzką. Niewątpliwą atrakcją gminy Białe Błota jest bogata sieć hydrograficzna, którą tworzą rzeki i kanały, w tym Kanał Górnonotecki w Lisim Ogonie. Corocznie na wodach kanału odbywa się międzynarodowy spływ kajakowy stanowiący wielką atrakcję turystyczno-rekreacyjną dla miłośników sportów wodnych. Spływ organizowany jest przy współpracy z Regionalnym Towarzystwem Wioślarskim „Bydgostia”.

Znaczna część **Gminy Dobrcz** leży na terenie Nadwiślańskiego i Chełmińskiego Parku Krajobrazowego. Wyjątkowe walory przyrodniczo-krajobrazowe można podziwiać w Rezerwacie Florystycznym „Kozielec”. Pobyt w Gminie Dobrcz to także gwarancja udanego wypoczynku. Odwiedzających na pewno zachwyci jezioro w Borównie z czystą wodą i piaszczystymi plażami, a miłośnicy wędkowania będą mogli się oddać swojej pasji na dwóch akwenach: w Dobrczu i Kusowie. Dla entuzjastów tradycyjnych smaków wielką gratką będzie udział w corocznym Świącie Śliwki w Strzelcach Dolnych

oraz Święcie Chleba w Gądeczu. Od 2010 roku imprezom towarzyszy konkurs na „Smak Trzech Dolin”, którego współorganizatorem i fundatorem nagród jest Lokalna Grupa Działania „Trzy Doliny”.

Miłośników Borów Tucholskich zapraszamy do **Gminy Koronowo**. Malownicze tereny położone nad Zalewem Koronowskim oraz licznymi jeziorami Byszewskimi są wymarzone miejscem wypoczynku dla turystów, wędrowców, wędkarzy i grzybiarzy. Zainteresowanym historią proponujemy zwiedzanie licznych zabytków, w tym poklasztornego zespołu cysterskiego – Bazyliki Mniejszej p.w. Wniebowzięcia NMP i najwyższego w Europie mostu kolejki wąskotorowej oraz udział w corocznym Festynie Cysterskim wraz z inscenizacją średniowiecznej Bitwy pod Koronowem z Krzyżakami.

Na południowo-zachodnim skraju Puszczy Bydgoskiej rozciąga się bardzo ciekawy zbiornik wodny o rozbudowanej linii brzegowej – Jezioro Jezuickie, którego powierzchnia to 14,7 km², a głębokość dochodzi do 10 m. Jest to niewątpliwie jedna z największych atrakcji turystycznych **Gminy Nowa Wieś Wielka**. Wokół jeziora znajduje się kilka kąpielisk: Chmielniki, Piecki, Prądocin oraz tzw. Cypel i Kobra. Aktywnie wypoczywać najlepiej w Ośrodku Sportowo-Rekreacyjnym w Chmielnikach, gdzie istnieje możliwość wypożyczenia sprzętu wodnego. Dla miłośników wędkarstwa Jezioro Jezuickie ze swoimi płycznami i głębinami jest wymarzone miejscem łowienia ryb nawet przez cały rok.

Gmina Osielsko jest położona na skraju Wysoczyzny Świeckiej, pomiędzy rzekami Wisłą i Brdą i okala miasto Bydgoszcz od strony północnej. Osielsko należy do najstarszych osad wielkopolskich; prawdopodobnie już w 1065 roku była tzw. wsią kościelną. Dokument Bolesława Kędzierzawego, księcia mazowieckiego, podaje Osielsk w liczbie zamków. Większość tych terenów porastały występujące tutaj w wielkiej obfitości lasy dębowe, a ich pozostałość zachowała się do dzisiaj, o czym świadczą liczne pomniki przyrody.

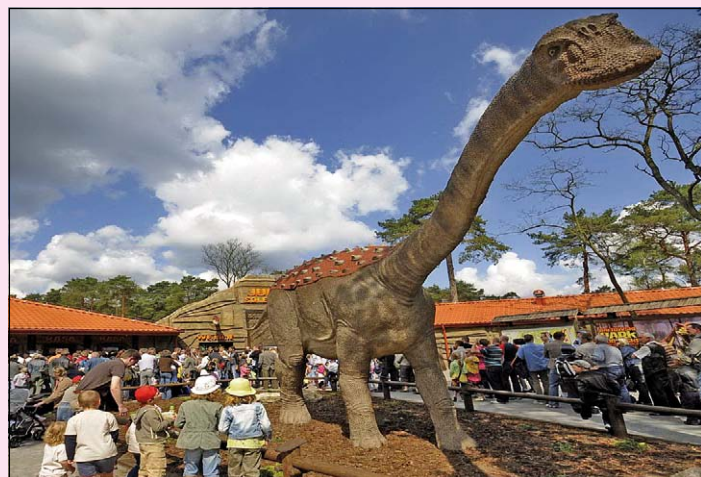
Niewątpliwą atrakcją **Gminy Sienko** jest linia umocnień Przedmościa Bydgoskiego. Od Zie-

lonczyna poprzez Kruszyn, Osówiec do Tryszczy na latem 1939 r. jednostki wojskowe stacjonujące w Bydgoszczy wzniosły 17 schronów żelbetowych. Na początku września miały tu miejsce starcia obrońców miasta z najeżdżcą. Umocnienia można oglądać przemierzając czerwony szlak turystyczny. Na jego trasie znajduje się skansen historyczno-wojskowy ze schronem obserwacyjnym i zrekonstruowanymi okopami.

Turystów, którzy lubią aktywnie spędzać czas, zapraszamy do **Solca Kujawskiego** posiadającego bogatą bazę turystyczną i sportowo-rekreacyjną. Szczególne możliwości aktywnego wypoczynku stwarza nowoczesna hala sportowo-widowiskowa, stadion miejski oraz park wodny. Warto także skorzystać z atrakcji Parku Dinozaurów – Jura Park Solec, który oferuje lekcje muzealne, historyczne wystawy i prezentacje multimedialne, posiada także park rozrywki i park zabaw dla najmłodszych.

Schron Osówiec – Sienko

Jurapark – Solec Kujawski

Stowarzyszenie „Partnerstwo dla Krajny i Pałuk”

ul. Powstańców Wielkopolskich 6
89-100 Nakło nad Notecią

tel./faks 52 524 64 60

e-mail: partnerstwo.naklo@wp.pl
www.krajna-paluki.cna.org.pl

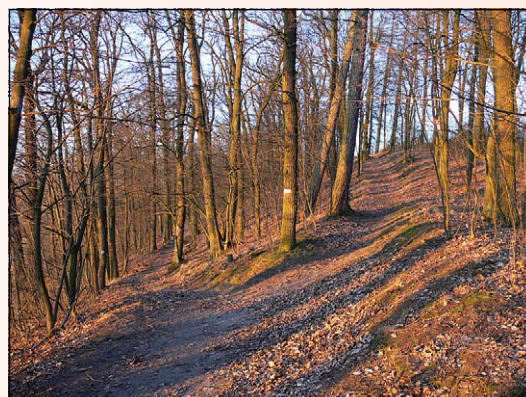
IV Rejs Partnerstw Lokalnych

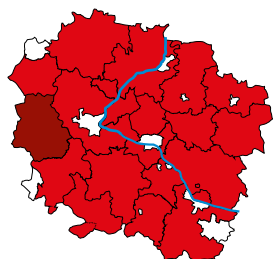
Coroczna inscenizacja bitwy o Nakło nad Notecią

XIV-wieczny kościół w Orlu; *poniżej:* Konkurs Dziedzictwa Kulinarnego „Smaki Krajny i Pałuk”

Na styku szlaków Jezior Krajeńskich i Stanisława Łabędzkiego — Witosław

Od początku jednym z głównych celów Partnerstwa dla Krajny i Pałuk było wykreowanie ciekawej oferty turystycznej w oparciu o lokalne zasoby, zarówno przyrodnicze, historyczne, jak i kulturowe Doliny Noteci, w tym obszary NATURA 2000. Pojawiło się wiele pomysłów na zagospodarowanie i wykorzystanie turystyczne doliny Noteci, m.in. koncepcja stworzenia przystani wodnej w Nakle nad Notecią, rejsy statkiem „Łokietek” oraz działalność – jednej z nielicznych w kraju – Szkoły Żeglugi Śródlądowej w Nakle nad Notecią. Atrakcyjne siedliska i miejsca lęgowe ptaków oraz unikatowa roślinność Doliny Noteci zostały dostrzeżone przez Polskie Towarzystwo Botaniczne i Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków (OTOP), które upatrują rozwój turystyczny Doliny w oparciu o ofertę dla miłośników przyrody czy „podglądaczy ptaków”.

W wyniku obserwacji i dyskusji członkowie Partnerstwa doszli do wniosku, iż najlepszą siłą napędową rozwoju turystyki będzie stworzenie

Ekomuzeum Doliny Noteci – sieci rozproszonych w terenie obiektów oraz wydarzeń, które złożą się na „żywą” kolekcję obrazującą wartości przyrodnicze i kulturowe regionu oraz dorobek jego mieszkańców. Jego celem jest zachowanie i eksponowanie lokalnych tradycji, form gospodarowania, charakterystycznego rzemiosła czy sposobu życia poprzez prezentacje, warsztaty oraz organizowane przez mieszkańców regionu pokazy dla turystów.

W celu zwiększenia szans na rozwój turystyki, a także zdobycia nowych doświadczeń, Partnerstwo przystąpiło do Krajowej Sieci Grup Partnerskich – orędownika tworzenia ekomuzeów w Polsce.

W powstający kalendarz wydarzeń ekomuzeum już wpisały się odbywające się od kilku lat coroczne imprezy: Witosławskie Impresje Ludowe, Inwazja Aniołów, Jarmark św. Wawrzyńca połączony z Festynem Rycerskim czy Przegląd Dziedzictwa Kulinarного „Smaki Krajny i Pałuk” oraz Rejs Partnerstw Lokalnych.

Noteć w okolicach Nakła nad Notecią

Lokalna Grupa Działania Pałuki – Wspólna Sprawa

ul. Gnieźnieńska 7
88-400 Żnin

tel./faks 52 302 07 47

e-mail: biuro@lgdpaluki.pl
www.lgdpaluki.pl

Pałac w Grochowiskach Szlacheckich

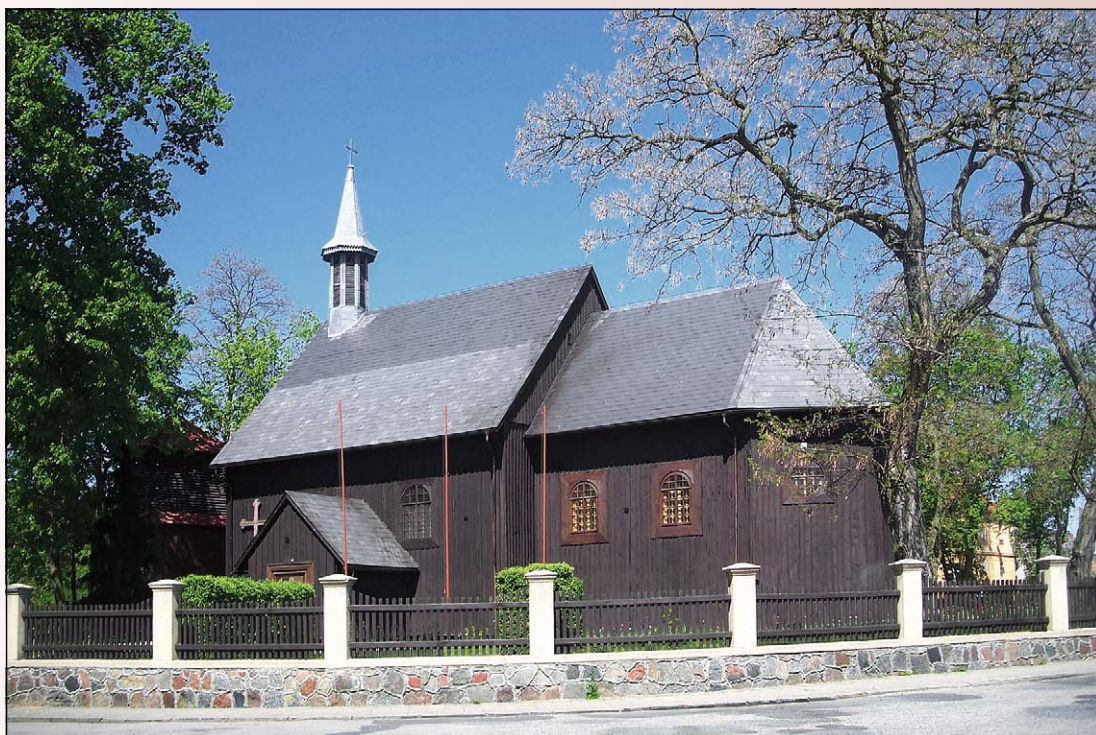
Ruiny Zamku Weneckiego

Tradycyjne pałuckie stroje ludowe

Żnińska Baszta

Kościół p.w. Św. Mikołaja w Gąsawie

Pałuki to przede wszystkim region bogaty historycznie. Pierwsze ślady osadnictwa na naszej ziemi pochodzą z paleolitu – starszej epoki kamiennej (ok. 14–8 tys. lat p.n.e.). W okresie od 6–4 tys. lat p.n.e. zamieszkiwały tu ludy koczownicze zajmujące się łowiectwem i rybołówstwem. Dopiero w neolicie (4–2,5 tys. lat p.n.e.) rozpoczęło się stałe osadnictwo. Najlichniesze ślady pochodzą z okresu kultury łużyckiej (550–400 lat p.n.e.), a jednym z najstarszych jest osada biskupińska z przełomu IX i VIII wieku p.n.e., gdzie obecnie znajduje się Muzeum Archeologiczne i rekonstrukcja osady kultury łużyckiej, na którą składają się okazała rekonstrukcja grodu i wystawa znalezisk od neolitu po czasy średniowieczne.

Na tak wczesny rozwój osadnictwa wpłynęły naturalne walory środowiska. Liczne jeziora sprzyjały rozwojowi rybołówstwa i zarazem chroniły przed wrogiem. Pałuki zwane „Krainą 130 jezior” stwarzają wspaniałe warunki do aktywnego wypoczynku i rekreacji. Gliniaste i piaszczyste gleby sprzyjały uprawie roli i dostarczały budulca do wyrobu naczyń, stąd bogata tradycja garncarska na tym terenie. Obfitość kamieni polodowcowych zapewniła materiał do wyrobu narzędzi, a bujne lasy dostarczały drewna i zwierzyny. W początkach naszej ery przez Pałuki biegło jedno z odgałęzień słynnego szlaku bursztynowego prowadzące z Imperium Rzymskiego nad Bałtyk, co zapewniło byt temu regionowi.

Ciekawym miejscem na mapie naszego powiatu, potwierdzającym dawną rangę tego obszaru, są ruiny czternastowiecznego zamku obronnego w Wenecji. Jego właścicielem był Mikołaj Nałęcz zwany Krwawym Diabłem. Przebywając w Wenecji, nie można również przejść obojętnie obok Muzeum Kolei Wąskotorowej, gdzie znajduje się niepowtarzalny skansen kolejki wąskotorowej o rozstawie szyn 600 mm.

Na terenie lokalnej grupy działania znajduje się wiele architektonicznych perełek obrazujących historię regionu, które warto zobaczyć. Na rynku w Żninie stoi dumnie gotycka wieża ratuszowa

z XV wieku otoczona secesyjnymi kamienicami. W Gąsawie podziwiać można modrzewiową świątynię krytą łupkiem – kościół pw. Św. Mikołaja pochodzący z XVII w., w którym pod koniec XX w., podczas remontu dachu i ścian zewnętrznych, odkryte zostały cenne freski. Nie można zapomnieć także o dwóch cudownych osiemnastowiecznych niepowtarzalnych obiektach: słynnym Pałacu w Lubostroniu pełniącym funkcję centrum działań o charakterze kulturalnym, artystycznym i naukowym oraz o pięknym dworze w stylu klasycystycznym w Grochowiskach Szlacheckich.

Pałuki to jednak przede wszystkim żywy folklor. To tu nieprzerwanie rozbrzmiewa muzyka tworzona przez twórców ludowych, kultywowana przez zespoły folklorystyczne. To tu można zobaczyć tańczących rodowitych Pałuczan w oryginalnych strojach pałuckich posługujących się gwara pałucką i spróbować lokalnych specjałów, takich jak np. sznoka z glancem czy gzika. Do dziś naturalnie kwitnie tu twórczość ludowa w postaci rzeźby, hafciarstwa, plecionkarstwa, garncarstwa i kowalstwa artystycznego.

Muzeum Kolejki Wąskotorowej w Wenecji

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Czarnoziem na Soli

ul. Poznańska 345 A p. 130
88-100 Inowrocław

tel./faks 52 359 22 65

e-mail: lgdczarnoziemnasoli@wp.pl
www.czarnoziemnasoli.pl

Powyżej: Przystań Janikowo, poniżej: Łojewo, Chata Słowian

Powyżej: Wykopiska Gąski, poniżej: Złotniczanki

Kalwaria Pakoska

Teren LGD obejmuje 8 rolniczych gmin powiatu inowrocławskiego: Dąbrowę Biskupią, Gniewkowo, Inowrocław, Janikowo, Kruszwicę, Pakość, Rojewo i Złotniki Kujawskie. Turysta, który zawita w te strony, będzie miał okazję zapoznać się z najstarszą historią państwa polskiego oraz odwiedzić miejsca leżące na przebiegającym przez te tereny Szlaku Piastowskim.

Niewątpliwą atrakcją na mapie Kujaw jest „Mysia Wieża” w Kruszwicy – pozostałość po średniowiecznym zamku, gdzie panował znienawidzony król Popiel. 32-metrowa wieża dostępna jest dla turystów. Na tych, którzy zdecydują się wspiąć na samą górę, czeka niesamowity widok na malownicze jezioro Gopło i otaczający je park krajobrazowy. Dla tych, którzy boją się wysokości, alternatywą będzie rejs statkiem „Rusałka” po połodcowym jeziorze.

Miłośników historii szczególnie zapraszamy do Gniewkowa, gdzie władał Władysław Biały – awanturniczy książę uważany przez historyków za największego polskiego podróżnika ówczesnych czasów. Największym ocalałym zabytkiem po Księstwie Gniewkowskim, którym władał Książę Władysław Biały, jest średniowieczny kościół z XIV w. p.w. św. Mikołaja i św. Konstancji. Jednak gmina Gniewkowo to również obszar, na terenie którego intensywne prace archeologiczne prowadzi Uniwersytet Adama Mickiewicza z Poznania. Niezwykle cenne wykopiska w Gąskach – monety pochodzące z początków naszej ery, wyroby z brązu i ceramiki rzymskiej – są istotnym dowodem na to, że przebiegał przez tę miejscowość Szlak Bursztynowy.

W miejscowości Łojewo – gmina Inowrocław – lokalni liderzy corocznie organizują w tej miejscowości „dożynki na kujawską nutę”, gdzie rodowite Kujawianki serwują specjały tradycyjnej kuchni. „Łojewianie”, często przy okazji imprez okolicznościowych wystawiają „Chatę Słowian”, prezentując historię naszych prapradziadów. Wielbiciele poezji mogą się przespacerować tzw. Szlakiem „Kaspra” (Szymborze–Sikorowo–Łojewo–Szarlej–Kruszwica), którym niegdyś przechadzał się młody Kasprowicz w poszukiwaniu weny, lub odwiedzić rodzinne zakątki Przybyszewskiego (Marulewo–Trzaski–Jaronty–Dulsk–Góra–Łojewo–Mątwy). Przy klasycystycznym kościele w Górze p.w. Św. Trójcy znajduje się pomnik „Meteora Młodej Polski”. W tej położonej na wysadzie solnym wiosce zobaczyć można kilkanaście wież wiertniczych otworowej kopalni soli.

Kujawskie tradycje kultywowane są również w Złotnikach Kujawskich, gdzie prężnie działa Zespół Śpiewaczy „Złotniczanki”. Członkowie tej grupy pragną ocalić od zapomnienia folklor Kujaw. W repertuarze mają przede wszystkim piosenki i przyśpiewki z tego regionu. Doceniany na wielu festiwalach, zespół aktywnie uczestniczy w życiu mieszkańców LGD, biorąc udział w organizowanych cyklicznie imprezach, takich jak dożynki czy festyny.

Wioska Pieranie (gm. Dąbrowa Biskupia) zaprasza do największego bodaj w Polsce kościoła drewnianego z pierwszej połowy XVIII wieku. W jego wnętrzu znajduje się cudowny obraz Matki Bożej Pierańskiej, koronowany jako drugi po Matce Boskiej Jasnogórskiej. Nie sposób przejść obojętnie obok wypełniającej świątynię bogatej barokowej polichromii.

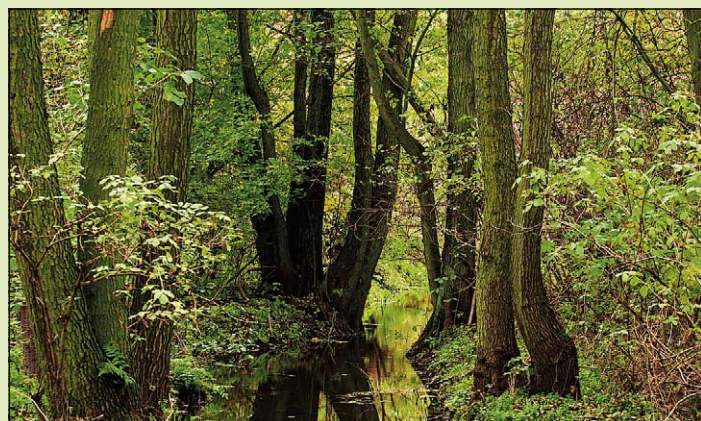
Wymieniając zabytki sakralne regionu, nie sposób nie wspomnieć o Kalwarii Pakoskiej. Jej początki sięgają 1628 roku, chronologicznie jest więc drugą, po Zebrzydowskiej, Kalwarią w Polsce. To żywy pomnik wiary i kultu Męki Pańskiej. Tu jest przechowywana i czczona największa częśćka Relikwii Krzyża Św. w Polsce. Dzięki unijnym dotacjom, o które starają się władze gminy, Kalwaria Pakoska jest prawdziwą architektoniczną perełką.

Turystów, którzy lubią aktywnie spędzać czas, oraz wędkarzy zapraszamy nad Jezioro Pakoskie. Szczególnie miejscowość Janikowo posiada bogatą bazę turystyczną dostosowaną do uprawiania sportów wodnych.

Odbývają się tu liczne konkursy i zawody. Janikowo posiada również przystań jachtową, w której dumnie cumuje statek „Janek”. W sezonie statek można wynająć na rejs po Jeziorze Pakoskim. Kapitan serwuje swoim gościom wyszukaną muzykę szantową, a na dłuższych rejsach organizuje grilla na pokładzie.

Dla grzybiarzy i amatorów leśnej głuszy rajem może okazać się Puszcza Bydgoska (gmina Rojewo). Funkcjonują tam dwa duże gospodarstwa agroturystyczne, gdzie można ekologicznie wypoczywać. Gmina chlubi się też aktywnym kołem łowieckim, więc może to też być gratka dla amatorów polowań na dziką zwierzynę.

Od góry: Puszcza Bydgoska, kościół w Pieraniu, Mysia Wieża w Kruszwicy

Fundacja „Sąsiedzi Wokół Szlaku Piastowskiego”

ul. Narutowicza 1
88-300 Mogilno

tel./faks 52 31 85 538

e-mail: fundacja@lgdsasiedzi.eu
www.lgdsasiedzi.eu

Przyjezierze

Klasztor w Mogilnie

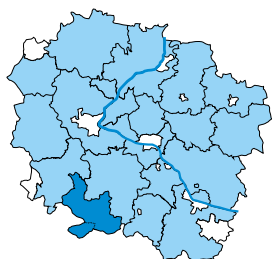
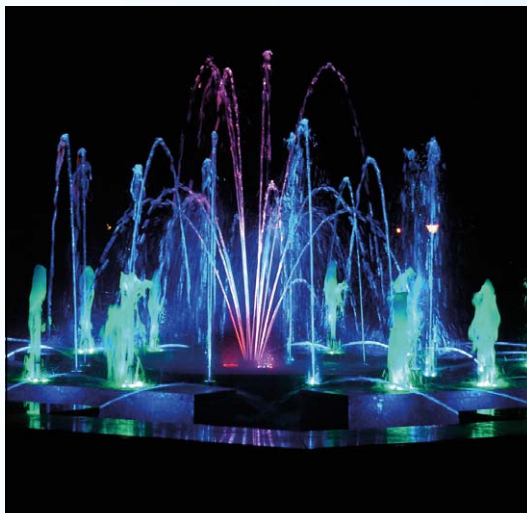
Kościół w Parlinie

Gmina Orchowo

*Po prawej: Warsztaty malarskie organizowane przez
Stowarzyszenie Artystyczne Magazyn Zbożowy GS*

Fontanna w parku miejskim w Mogilnie

Obszar LGD Sąsiedzi wokół Szlaku Piastowskiego położony jest na terenie trzech regionów etnograficznych. Gminy Mogilno i Dąbrowa leżą na terenie Pałuk, Gminy Strzelno i Jeziora Wielkie na Kujawach, natomiast Gmina Orchowo na granicy Kujaw i Wielkopolski. Folklor na terenie obejmującym obszar LGD jest zbliżony z uwagi na „sąsiedzkie” położenie – przy granicach wymienionych krain etnograficznych. Najsilniejsze powiązania kulturowe wyrażają się przede wszystkim w gwarze i strojach ludowych. Obszar partnerstwa leży na Szlaku Piastowskim, jednej z najciekawszych tras historyczno-krajoznawczych w Polsce. Oznakowany jest on symbolem stylizowanego białego orła na czerwonym tle. Na głównej trasie szlaku leżą Mogilno i Strzelno, boczne trasy – północna biegnie z Mogilna do Dąbrowy, południowa z Trzemeszna przez Orchowo do Strzelna. Gmina Jeziora Wielkie położona jest w bliskim sąsiedztwie szlaku i jest niezwykle atrakcyjna przyrodniczo. Wybrane miejsca należą do sieci Natura 2000.

Atrakcyjność turystyczna obszaru działania naszej lokalnej grupy działania wynika przede wszystkim z unikalnych walorów przyrodniczych oraz z dużej wartości cech krajoznawczych i kulturowych. Obszar ten położony jest w strefie pojeziernej, charakteryzuje się znacznym zalesieniem, dużą liczbą jezior i rzek. Potwierdzeniem wysokiej jakości środowiska przyrodniczego jest objęcie te-

renu różnymi formami ochrony przyrody. Na terenie naszej lokalnej grupy działania istnieją Parki Krajobrazowe, rezerваты oraz pomniki przyrody. Wśród obiektów dziedzictwa kulturowego można znaleźć dwory (często z parkami). W wielu miejscowościach atrakcjami krajoznawczymi są kościoły z XIX lub z początku XX wieku. Ponadto na terenie lokalnej grupy działania istnieją bardzo dobre warunki do rozwoju aktywnych form wypoczynku, takich jak kajakarstwo, wędkarstwo, turystyka piesza i rowerowa. Do atutów obszaru naszej lokalnej grupy działania zaliczyć należy czyste jeziora, szerokie, piaszczyste plaże z łagodnym zejściem do wody, bliskością lasów, specyficzny mikroklimat. Obszar lokalnej grupy działania postrzegany jest jako bardzo atrakcyjny dla turystów-grzybiarzy. Od wiosny do jesieni tutejsze lasy obfitują w grzyby. Do bardzo popularnego ośrodka wypoczynkowo-rekreacyjnego należy miejscowość Przyjezierze dysponująca sezonowo ok. 4 tysiącami miejsc noclegowych. Kompleks turystyczny położony jest nad Jeziorem Ostrowskim, wśród Lasów Miradzkich i zajmuje ogólną powierzchnię ok. 40 ha. Ponadto funkcjonują tu piesze szlaki turystyczne – Szlak Niebieski: Wilczyn–Mrówki–Przyjezierze o długości 15 km – trasa rowerowa o długości 37 km. W miejscowości Mrówki (8 km od Przyjezierza) można zwiedzić Skansen Archeologiczny, a w miejscowości Wylatowo słynne piktogramy.

Słaboszewko

Piktogram w Wylatowie

Lokalna Grupa Działania „Razem dla Powiatu Radziejowskiego”

ul. Kościuszki 20/22
88-200 Radziejów

tel./faks 54 285 06 18
54 285 07 18

e-mail: radziejow@lgd.com.pl
www.lgd.com.pl

Dworek w Jarantowicach z pocz. XX w. — Gmina Osiećciny

Jezioro Gopło — Miasto i Gmina Piotrków Kujawskich

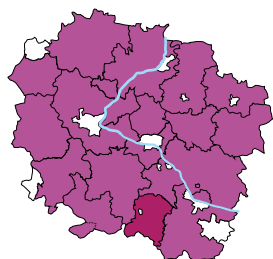
IX Inscenizacja Bitwy pod Płowcami — Gmina Radziejów

Kościółek w Czamaninku z XVIII w. — Gmina Topólka

Dworek rodziny Modlińskich w Krzywosądzu — Gmina Dobre

Lokalna Grupa Działania „Razem dla Powiatu Radziejowskiego” działa na całym obszarze powiatu radziejowskiego.

Ziemie powiatu radziejowskiego rozciągają się między górną Notecią, kanałem Bachorze i górną Zgłowiączką w południowej części Kujaw Wschodnich. Powiat leży w granicach województwa kujawsko-pomorskiego. W jego skład wchodzi: Miasto Radziejów, Miasto i Gmina Piotrków Kujawski oraz Gminy: Bytów, Dobry, Osiećiny, Radziejów i Topółka.

Niezwykle istotnym dla Powiatu Radziejowskiego jest fakt, że posiada walory turystyczno-rekreacyjne w postaci jezior i okalających je lasów. Największe jeziora to: Głuszyńskie, Gopło, Chalno, Czarny Bród i Kamieniec. Kompleksy leśne znajdują się na terenie Gmin Piotrków Kujawski i Topółka. Nad jeziora zapraszają przede wszystkim właściciele gospodarstw agroturystycznych. Są tutaj wymarzone miejsca zarówno dla wędkarzy, jak i miłośników aktywnego wypoczynku.

Ważną rolę pełnią szlaki i trasy turystyczne. Miasto i Gmina Piotrków Kujawski położone są na historycznym szlaku piastowskim prowadzącym do Kruszwicy i Inowrocławia. Największą atrakcją historyczną Gminy Radziejów jest szlak Łokietka, na którym położona jest wieś Płowce. Na jej po-

lach w dniu 27 września 1331 r. rozegrała się bitwa między wojskami króla Władysława Łokietka i zakonu krzyżackiego, która okazała się przełomem w wojnie z krzyżakami.

O przeszłości i walorach Powiatu świadczą również zabytkowe kościoły oraz zespoły parkowo-dworskie, m.in.:

- dwór z I połowy XVIII w. w Świeszcu w Gminie Bytów,
- dwór w Jarantowicach z początku XX w. wraz z parkiem krajobrazowym w Gminie Osiećiny,
- kościółek drewniany w Czamaninku z XVIII w. w Gminie Topółka,
- kościół w Broniewie z XIX w. w Gminie Radziejów,
- dwór rodziny Modlińskich z połowy XIX w. w Gminie Dobry,
- zespół pałacowo-dworski w Gradowie z połowy XIX w. w Mieście i Gminie Piotrków Kujawski.

Powiat Radziejowski to nie tylko kraina niezwykłych pejzaży, ciekawostek krajoznawczych i historycznych – to również atrakcyjny i świetnie przygotowany partner do organizowania działalności gospodarczej i inwestowania.

Zapraszamy do poznania walorów naszego Powiatu, gościnności naszych mieszkańców oraz nawiązania z nami serdecznych kontaktów.

Gmina Bytów — panorama

Stowarzyszenie „Partnerstwo Dla Ziemi Kujawskiej”

ul. Narutowicza 3
87-700 Aleksandrów Kujawski

tel./faks 54 282 40 97

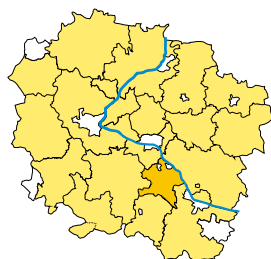
ziemia.kujawska@wp.pl
www.ziemiakujawska.pl

Kościół w Przypuszcie (gmina Waganiec)

Ruiny zamku w Raciążku; *poniżej:*
Służewo — widok od jeziora na kościół.

Lokalna Grupa Działania „Partnerstwo Dla Ziemi Kujawskiej” funkcjonuje obecnie na terenie Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Powiecie Aleksandrowskim (Aleksandrów Kujawski, Bądkowo, Koneck, Raciążek, Waganiec, Zakrzewo i Miasto Nieszawa).

Większe kompleksy leśne istnieją w północnej części gminy Aleksandrów Kujawski (m.in. Otłoczyn) oraz w gminie Koneck – tzw. Lasy Koneckie. W składzie gatunkowym lasów dominuje sosna.

Zważywszy na niską lesistość, istotne znaczenie przyrodnicze pełnią parki wiejskie (np. Służewo, Koneck) stanowiące ostoję ptactwa i wielu gatunków zwierząt. Wody powierzchniowe reprezentowane są przede wszystkim przez Wisłę oraz jej niewielki dopływ – Tążynę, łączącą się z Wisłą na terenie gminy Aleksandrów Kujawski. Ponadto w południowej części opisywanego obszaru przebiega kanał Bachorze, a w Gminie Aleksandrów Kujawski w miejscowości Ostrowąs i Służewo znajdują się jeziora.

Obszar działania LGD charakteryzuje się występowaniem licznych obiektów historycznych.

Jednym z atrakcyjniejszych miejsc z licznymi walorami historycznymi na terenie lokalnej grupy działania jest Nieszawa – wędrujące miasto. Nieszawę przeniesiono w 1460 ok. 30 km w górę Wisły do miejsca, gdzie się znajduje obecnie. Nieszawę cechuje małomiasteczkowa zabudowa z przełomu XVIII i XIX w., piękny gotycki kościół oraz zabudowania pofranciszkańskie, muzeum poświęcone znanemu architektowi Stanisławowi Noakowskiemu. Na tle niskiej zabudowy miasta przykuwa wzrok czerwona wieża późnogotyckiej fary św. Jadwigi.

Jednym z miejsc o najdłuższej historii na terenie objętym LSR jest Raciążek wraz z ruinami zamku biskupów włocławskich (z XIII w.). Miejscowość ta do 1867 r. posiadała prawa miejskie. W latach 1402, 1404 i 1410 w Raciążku (wówczas znanym także pod nazwą Raciąż) gościł król Polski Władysław Jagiełło – między innymi wypo-

czywał tu po bitwie grunwaldzkiej. Kolejną postacią, która odwiedziła tereny objęte LSR, był Fryderyk Chopin, który gościł w majątku w Służewie.

Powiat aleksandrowski jest częścią Kujaw, w której szczególną popularnością cieszą się zwyczaje ludowe związane ze świętami katolickimi, z zakończeniem karnawału („Koza”), organizowane z rozmachem odpusty, kultywowane przez KGW tradycje wielkanocne i bożonarodzeniowe. Na uwagę zasługuje także duża popularność istniejących pod patronatem Ochotniczej Straży Pożarnej orkiestr dętych.

Kapliczka dworska w Seroczkach (gmina Zakrzewo)

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Dorzecza Zgłowiączki

ul. Sikorskiego 12
87-850 Chocień

tel./faks 54 284 66 69

e-mail: zglowiaczka@wp.pl
www.kujawiaki.pl

Kościół parafialny p.w. św. Stanisława
Biskupa — Brześć Kujawski

Kujawsko-Dobrzyński Park Etnograficzny — Kłóbka; *poniżej*: Park Kulturowy
Wietrzychowice

Na mapie województwa kujawsko-pomorskiego najbardziej wysuniętym na południe powiatem jest powiat włocławski, przez którego północną część przepływa rzeka Wisła. W 2007 roku działacze dziesięciu gmin tego powiatu, tj. Boniewa, Brześcia Kujawskiego, Chocenia, Chodcza, Fabianek, Izbi- cy Kujawskiej, Lubania, Lubienia Kujawskiego, Lu- brańca oraz Włocławka postanowili połączyć się w partnerstwo. Powstało Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Dorzecza Zgłowiączki.

Obszar gmin jest zróżnicowany i posiada wiele atrakcji turystycznych. Podróżników, których in- teresuje historia i architektura zaciekawią liczne dworki oraz parki przydworskie, które rozmiesz- czone są na obszarze wszystkich dziesięciu gmin wchodzących w skład stowarzyszenia.

Liczne jeziora z plażami, pomostami i odpowied- nią infrastrukturą zachęcają turystów do odpoczyn- ku, podziwiania przyrody oraz uprawiania sportów wodnych. W sezonie wiosenno-letnim organizo- wane są – bogate w ofertę kulturalną i sportowo- rekreacyjną – liczne imprezy pod hasłem „Nie ma jak na Kujawach”.

Na obszarze lokalnej grupy działania są miejsca, które należy zaznaczyć na mapie jako „Warto zo- baczyć!” W miejscowości Kłóbka – na obszarze 6 hektarów – mieści się Kujawsko-Dobrzyński Park Etnograficzny, na terenie którego można podziwiać 17 budynków datowanych na koniec XVIII, XIX

i początek XX wieku. Zwiedzając chałupy, stodoły, spichlerze, kuźnie, karczmy, szkoły i inne obiekty, turysta może przenieść się w czasy końca XIX wie- ku i wyobrazić sobie, jak toczyło się wiejskie ży- cie na terenie Kujaw. Na terenie lokalnej grupy działania znajdują się budowle wzniesione przez ludzi ponad 5500 lat temu. Są to „polskie pirami- dy” (grobowce kujawskie), które powstały na długo przed piramidami w Egipcie. W Parku Kulturowym Wietrzychowice można zobaczyć największe i naj- lepiej zachowane grobowce megalityczne w Polsce. Miłośnikom zabytkowej architektury polecamy od- wiedzenie Brześcia Kujawskiego, którego stara za- budowa pochodzi ze średniowiecza. Przechadzając się uliczkami miasteczka, z pewnością zauważymy specyficzny układ urbanistyczny z czworobocznym rynkiem i szachownicowym układem ulic, pozos- tałości fosy oraz murów miejskich. Niemal każdy dostrzeże piękno stylu gotyckiego, przechodząc obok kościoła parafialnego p.w. św. Stanisława Bi- skupa ufundowanego około 1235 roku.

Dla pasjonatów sportów powietrznych Aero- klub Włocławski, który znajduje się w miejscowości Kruszyn, zapewnia szeroki wybór atrakcji. W ciągu roku organizowane są tam zawody i imprezy ba- lonowe, szybowcowe, modeli latających, latawców oraz spadochroniarskie o zasięgu międzynarodo- wym.

Zapraszamy!

Jezioro Choczeńskie

Aeroklub Włocławski

„Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Gmin Dobrzyńskich Region Południe”

ul. Szkolna 4
87-610 Dobrzyń n/W

tel./faks 54 253 05 38

e-mail: dobrzyn@interia.pl
www.lgddobrzyn.pl

??????????????

Pomnik Przyrody — Wola

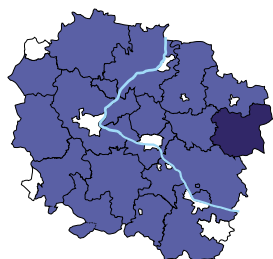
Chrostkowo

Lipno

Ziemia Dobrzyńska — zdjęcie z lotu ptaka

Obszar, jaki obejmuje swoim działaniem Lokalna Grupa Działania Gmin Dobrzyńskich Region Południe, to 10 gmin, w tym 2 gminy miejsko-wiejskie (Skępe, Dobrzyń nad Wisłą) i 8 gmin wiejskich (Obrowo, Czernikowo, Kikół, Wielgie, Tłuchowo, Bobrowniki, Chrostkowo, Lipno). Wymieniony teren zajmuje ogółem powierzchnię 1336 km², zamieszkuje go około 70 700 osób z czego 5800 osób stanowiła ludność miejska, a pozostałą część ludność obszarów wiejskich.

Ziemia Dobrzyńska to jedna z historycznych jednostek terytorialnych Rzeczypospolitej przedrozbiorowej, od zarania dziejów do dziś wyróżniająca się pod względem kulturowym, mieści się na przestrzeni od Wisły, wzdłuż północnej Drwęcy, do Skrwu. Turyści poszukujący pięknych, zróżnicowanych krajobrazów, nietrudnych dla wędrówek pieszych i rowerowych, dogodnych dla zmotoryzowanych, lubiących spotkania z perłami architektury wśród jezior i lasów, pragnących odpocząć w ciszy naturalnego środowiska, wędkować, zbierać grzyby i owoce runa leśnego – tu, na Ziemi Dobrzyńskiej, znajdą dobrze zagospodarowane kameralne

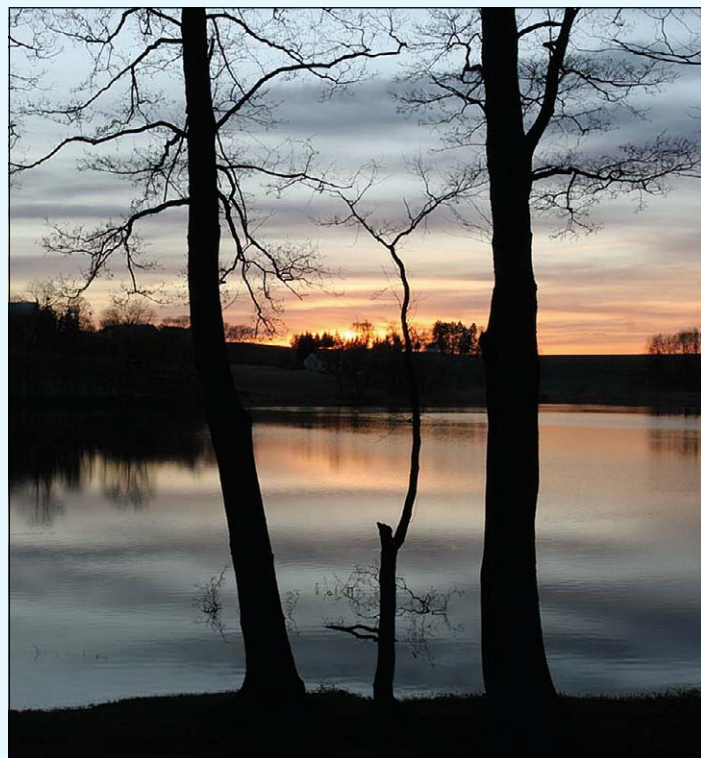
ośrodki wypoczynkowe i gospodarstwa agroturystyczne przystosowane dla osób w każdym wieku.

Pozbawiona wielkiego przemysłu, Ziemia Dobrzyńska oferuje swoje największe bogactwo: czyste wody jezior i rzek, rześkie powietrze, duże przestrzenie chronionego krajobrazu oraz wiele atrakcyjnych imprez kulturalnych i sportowych. Popularne są np. spływy kajakowe Skrwą i Drwęcą lub samochodowo-rowerowy (95 km) „szlak baroku”.

Zachowane budowle zabytkowe umiejscowione są dość regularnie na całym historycznym obszarze Ziemi Dobrzyńskiej. Kolejne pokolenia dokonywały napraw, remontów, rozbudowy i przebudowy, nanosząc na odziedziczoną architekturę piętno stylu swojej epoki. Odczytywanie losów relikwów architektury drogą rozpoznawania stylowych wartości wątków kamiennych i ceglanych widocznych w murach, może sprawić wytrawnym turystom wiele satysfakcji. Poza tym trzeba dostroić wzrok do występującego tutaj powszechnie zjawiska harmonii dzieł człowieka z krajobrazem.

Studzianka — Brzuze

Jezioro Kijaszckowskie

„Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Gmin Dobrzyńskich Region Północ”

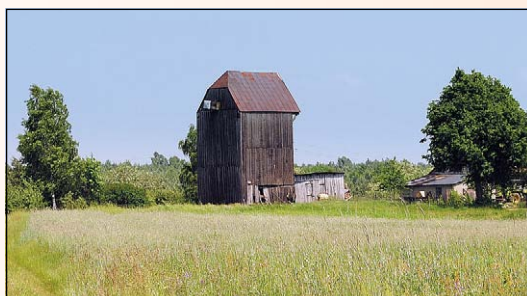
Wąpielsk
87-337 Wąpielsk

tel./faks 56 49 383 22 wew. 31

e-mail: dobrzyniaci@wp.pl
www.elgd.pl

Kolejka — Ostrowite

Wiatrak — Rogowo

Kościół w Radzichach Duzych

Obszar „Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Gmin Dobrzyńskich Region Północ” położony jest na terenie historyczno-geograficznego regionu Ziemi Dobrzyńskiej, w skład którego wchodzi gminy: Brzuze, Górzno, Osiek, Rogowo, Rypin, Skrwilno, Świeciebna oraz Wąpielsk.

Perełką obszaru LGD jest Górzno – najmniejsze miasteczko w Polsce, malowniczo położone w otoczeniu lasów Górzniensko-Lidzbarskiego Parku Krajobrazowego, który należy do obszaru „Zielone Płuca Polski”. W rejonie Górzna przez cały rok utrzymuje się unikalny mikroklimat, który wykazuje lecznicze działanie na drogi odde-

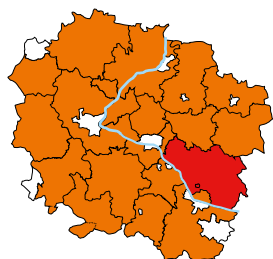
Studzianka — Brzuze

Kościół p.w. Wniebowzięcia NBP — Osiek

Kościół św. Jana Chrzciciela — Sadłowo

chowe. Teren całej lokalnej grupy działania jest bogaty w różnorodne atrakcje przyrodnicze w postaci rezerwatów, kompleksów leśnych, malowniczych jezior oraz dolin rzecznych.

Wspaniałe obiekty sakralne odwiedzić można m.in. w gminie Brzuze – kościół p.w. Matki Boskiej Studziennej „Studzianka”, gdzie u podnóża wzniesienia znajduje się sławne cudowne źródło; w gminie Osiek – kościół p.w. Wniebowzięcia NMP; w gminie Skrwilno – kościół p.w. św. Anny i Michała Archanioła wraz z rzeźbionymi w marmurze postaciami aniołów na grobowcach rodzinnych; w gminie Świdziebna – kościół p.w. Podwyższenia Krzyża Św. i św. Bartłomieja (przy kościele znajduje się płyta nagrobna Józefa Niemojewskiego – generała Armii Księstwa Warszawskiego).

W miejscowości Ostrowite (gm. Brzuze) można podziwiać linię kolejki wąskotorowej, która swego czasu obsługiwała tutejszą cukrownię. Gmina Ro-

gowo może się zaś pochwalić najstarszym okazem wiatraka typu europejskiego. Średniowieczna historia Polski została zapisana w istniejących do dziś ruinach czternastowiecznego zamku Radzikowskiego w gminie Wąpielsk (m. Radziki Duże). W sąsiedztwie zamku znajduje się zabytkowy zespół dworsko-parkowy z XVIII wieku. Bogactwo i tradycje Ziemi Dobrzyńskiej zostały zachowane w licznych przepięknych dworach wiejskich, m.in. w Sadłowie, Radzynku, Sosnowie, Linnem, Rusinowie, Okalewie, Półwiesku Małym, Radzikach Dużych i Małych, Długiem.

Ślady średniowiecza można odkryć również w licznych na tym terenie grodziskach. Podczas badań archeologicznych w 1961 roku na grodzisku w Skrwilnie (Gmina Skrwilno) odnaleziono skarb. Nazwane „skarbem skrwileńskim” wydobyte przedmioty ze złota, srebra oraz perły pochodzące z XVII wieku można obecnie podziwiać w Muzeum Okręgowym w Toruniu.

Kościół w Świdziebni

U góry: Kościół — Skrwilno; na dole: Dwór i ruiny zamku w Radzikach Dużych

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Dolina Drwęcy”

Gałczewo 7
87-400 Golub-Dobrzyń

Biurowisko Stowarzyszenia
ul. Rynek 17
87-400 Golub-Dobrzyń

tel./faks 56 682 03 53

e-mail: lgddolinadrwecy@neostrada.pl
www.lgddolinadrwecy.org.pl

*Powyżej: Pałac w Szafarni i pałac w Sokołowie
Po prawej: Sanktuarium w Oborach
Poniżej: Rzeka Drwęca*

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Dolina Drwęcy” swe działania koncentruje na terenie pięciu gmin powiatu golubsko-dobrzyńskiego: Ciechocina, Golubia-Dobrzynia, Kowalewa Pomorskiego, Radomina oraz Zbójna.

Obszar LGD „Dolina Drwęcy” położony jest w przeważającej części na terenie Ziemi Dobrzyńskiej i częściowo na terenie Ziemi Chełmińskiej. Jest bardzo atrakcyjny ze względu na swe walory przyrodnicze. Najcenniejszym zabytkiem przyrody naszego terenu jest rzeka Drwęca. Jest ona największym w Polsce rezerwatem ichtiofaunistycznym.

Znajduje się tu wiele malowniczo położonych i czystych jezior. Do najlepiej zagospodarowanych należą jeziora Okonin i Grodno. Przepiękne krajobrazy można podziwiać również nad brzegami jeziora Wojnowskiego, Wielickiego, Słupna i wielu innych. Właśnie te jeziora przyciągają w sezonie rzesze spragnionych wypoczynku turystów. Spotyka się tu wiele rzadkich, chronionych gatunków roślin i zwierząt. Łącznie zarejestrowano na tym terenie ponad 50 pomników przyrody. Do najciekawszych zaliczyć trzeba 9 modrzewi polskich rosnących na „Górze Modrzewiowej” w Płonym.

Ciekawymi obiektami przyrodniczymi są rów-

nież aleje bukowe w Radominie skupiające 585 zabytkowych drzew oraz unikalne w skali europejskiej formy rzeźby terenu – pola drumlinowe położone w okolicach Zbójna. Inną wyjątkową formą ukształtowania terenu, która występuje na terenie Gminy Golub-Dobrzyń jest oz. Lisewski – powstały w szczelinach lodowców rzadki i ciekawy twór piaszczysto-żwirowy w formie długich wałów o falistej linii grzbietowej i krętym przebiegu.

Na terenie LGD występuje bardzo dużo zabytkowych kościołów. Do ciekawszych należą gotyckie kościoły w Srebrnikach, Radominie, Ostrowitem, Wrockach, Ciechocinie, Chełmoniu oraz barokowe kościoły w Działyniu i Dulsku. Nie można również zapomnieć o malowniczo położonym Sanktuarium Maryjnym w Oborach.

W Kowalewie Pomorskim można podziwiać zachowane fragmenty murów miejskich oraz wież narożną z przełomu XIII i XIV w. U podnóża wzgórza zamkowego stoi do dziś gotycki filar gdański będący pozostałością dawnych fortyfikacji warowni krzyżackiej.

Na uwagę zasługują również licznie występujące pałacyki i dworki, a szczególnie zespoły parkowo-pałacowe w Sokołowie, Piątkowie, Szafarni i Zbójnie.

Kościół w Ciechocinie

Kościół w Srebrnikach

Stowarzyszenie „Lokalna Grupa Działania Pojezierze Brodnickie”

ul. Wczasowa 46
87-300 Brodnica

tel./faks. 56 49 344 04

e-mail: lgdbrodnica@wp.pl
www.lgdpojezierzebrodnickie.pl

Perkoz dwuczuby

Bociany; *poniżej*: Rzeka Drwęża

Stowarzyszenie „Lokalna Grupa Działania Pojezierze Brodnickie” obejmuje pięć gmin wiejskich: Bartniczkę, Bobrowo, Brodnicę, Brzozie, Zbiczno oraz jedną gminę miejsko-wiejską Jabłonowo Pomorskie. Obszar gmin (718 km²) jest typowo rolniczy. Wszystkie wymienione gminy położone są w północno-wschodniej części województwa kujawsko-pomorskiego, w powiecie brodnickim, który leży na zachodnich krańcach obszaru funkcjonalnego „Zielone Płuca Polski”.

Przez teren Pojezierza Brodnickiego przepływa wiele rzek osią hydrograficzną tego obszaru jest Drwęca – najdłuższy prawobrzeżny dopływ dolnej Wisły. Drwęca jest największym w Polsce rezerwatem ichtiologicznym. W rzece żyje ponad 30 gatunków ryb. Jest ona ostoją dla troci wędrownej i łososia. Dolny odcinek rzeki powyżej Brodnicy objęty jest specjalną ochroną NATURA 2000 „Bagienna Dolina Drwęcy”. Obszar ten jest ostoją ptasią o randze europejskiej. Stwierdzono tu ponad 30 gatunków zagrożonych (w skali całej Unii Europejskiej). Prawdziwą perłą Pojezierza Brodnickiego są jeziora, jest ich tu ponad 100 i należą do najczystszych w województwie kujawsko-pomorskim. Wody tego terenu przyciągają wielu miłośników wędkowania. Na naszym terenie występują regiony wyjątkowo atrakcyjne, a wśród nich Brodnicki Park Krajobrazowy oraz Górznieńsko-Lidzbarski Park Krajobrazowy. Dodatkowo licznie występują tu pomniki i rezerwaty przyrody, spotkać można wiele rzadkich gatunków roślin i zwierząt, takich jak orliki krzykliwe, bieliki, łosie i bobry. Jednak bogactwo naszego terenu to nie tylko środowisko przyrodnicze; jest tu wiele zabytkowych kościołów, przydrożnych kapliczek czy zespołów dworskich.

Na Pojezierzu Brodnickim licznie występują gospodarstwa agroturystyczne, przyciągają one miłośników ciszy oraz dobrej wiejskiej kuchni. Właściciele gospodarstw agroturystycznych zapewniają dodatkowe atrakcje, takie

jak jazda konna, przejażdżki bryczką (zimą saniami), wędkowanie czy przejażdżki rowerami. Wypożyczyć można także w ośrodkach, które przyciągają miłośników sportów wodnych – kajakarstwa czy żeglarstwa. Wyznaczono wiele szlaków turystycznych, zarówno pieszych, wodnych, jak i kajakowych. Wędrować po obszarze lokalnej grupy działania można także korzystając z wyznaczonych ścieżek dydaktycznych, które zaprowadzą nas do najbardziej urokliwych miejsc Pojezierza Brodnickiego.

ATRAKcje POJEZIERZA BRODNICKIEGO:

- Bobrowo – kościół p.w. Św. Jakuba z XIII w. – najstarszy w okolicy obiekt sakralny
- Mszano – stanowisko archeologiczne, gdzie odkryto ślady osadnictwa sprzed 10 tysięcy lat
- Jabłonowo Pomorskie – zespół pałacowo-parkowy
- Grzmięca – leśna ścieżka dydaktyczna „Bobrowiska”
- Nad jeziorem Popek – Gród Foluszek, organizuje Festiwal Kultury Średniowiecza „Miedievalia”
- Grążawy – drewniany kościół p.w. Św. Marcina, obok również drewniana dzwonnica z 1795 roku
- Małe Leżno – tor do snowtubingu o długości 200 m
- Wielki Głębocek – Osada Spa

Zespół pałacowy w Jabłonowie Pomorskim

Fundacja Lokalna Grupa Działania Wieczno

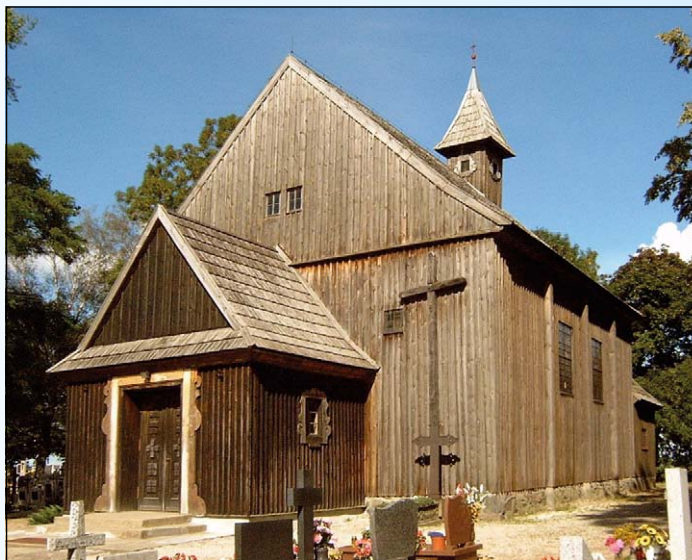
ul. Mickiewicza 12
87-200 Wąbrzeźno

tel./faks 56 687 75 35

e-mail: fundacja@lgdwieczno.pl
www.lgdwieczno.pl

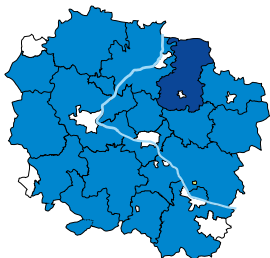
Kościół parafialny w Płużnicy

Święte. Drewniany kościół

Zespół pałacowo-parkowy w Metnie

Lokalna Grupa Działania *Wieczno* obejmuje teren dziewięciu gmin położonych w północno-wschodniej części województwa kujawsko-pomorskiego: Gminę Płużnica, Gminę Wąbrzeźno, Gminę Dębowa Łąka, Gminę Książki, Gminę Gruta, Miasto i Gminę Łasin, Miasto i Gminę Radzyń Chełmiński, Gminę Rogóźno oraz Gminę Świecie nad Osą.

Obszar ten jest częścią historycznej Ziemi Chełmińskiej, której bogate dzieje zapisały się w tradycji narodowej patriotyczną działalnością Towarzystwa Jaszczurczego. Gminy tworzące LGD to jednostki typowo rolnicze. Ich bogactwem są stosunkowo urodzajne gleby oraz zasoby naturalne wynikające z położenia geomorficznego.

LGD *Wieczno* to region, w którym używa się specyficznego języka z wieloma germanizmami, posiada lokalne potrawy i lokalne tradycje świąteczne. Szeroko kultywowana jest tu tradycja wiary chrześcijańskiej i tradycja rodziny wielopokoleniowej. Na obszarze LSR istnieje ponad stuletnia tradycja funkcjonowania struktur Ochotniczych Straży Pożarnych. Bardzo istotnym dziedzictwem regionu są również Koła Gospodyń Wiejskich funkcjonujące od ponad 50 lat. Ich znaczenie i aktywność wzrasta z roku na rok.

Na obszarze LGD działalność kulturalna skupia się przede wszystkim wokół świetlic wiejskich oraz gminnych ośrodków kultury. Są to miejsca, w których inicjuje się i organizuje różnorodne imprezy kulturalne zarówno dla mieszkańców, jak i dla osób

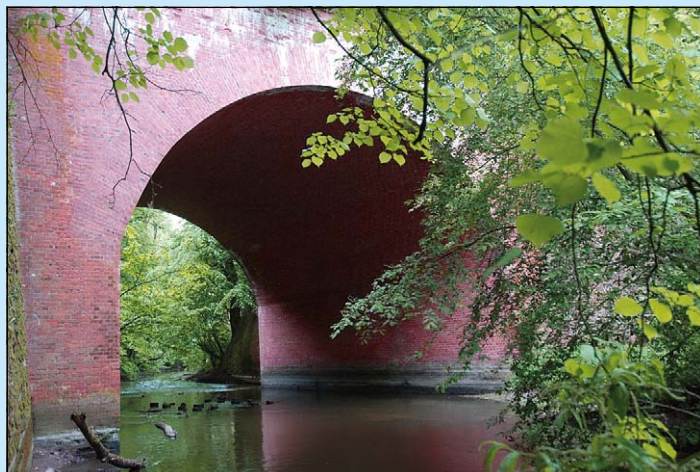
spoza obszaru LGD. Ważnym elementem w działalności świetlic wiejskich jest również organizacja zajęć rekreacyjnych i wypoczynku dla dzieci.

Do specyfiki obszaru LGD *Wieczno* zaliczyć należy:

- Dziedzictwo historyczne – we wszystkich gminach będących Partnerami LGD istnieją ślady przeszłości sięgające czasów Bolesława Chrobrego. Szczególnie dużo zabytków związanych jest z czasami Zakonu Krzyżackiego. Najbardziej znane obiekty to zamki w Radzynie Chełmińskiej oraz Rogóźnie. Aktualnie na obszarze lokalnej grupy działania funkcjonują trzy prężne Bractwa Rycerskie, które kultywują historię, organizują pokazy i turnieje.
- Stosunkowo duża ilość czystych jezior, które mogą być wykorzystywane dla celów agroturystycznych oraz obszary chronionego krajobrazu.

Kościół ewangelicki z 1785 roku w Jarantowicach

Most kolejowy na rzece Osa

Ruiny zamku krzyżackiego w Radzynie Chełmińskim